„MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH METODIKASI”

„Методика использования современных педагогических технологий на уроках музыкальной культуры”

„Methodology for the Use of Modern Pedagogical Technologies in Music Culture Lessons”

Yo’ldosheva Gulzoda Nozimjon qizi
Farg’ona Davlat Universiteti
Magistratura bo’limi
Pedagogika-Psixologiya va San’atshunoslik fakulteti
Musiqa ta’limi va san’at yo’nalishi
2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish metodikasining nazariy va amaliy asoslari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsion yondashuvlar hamda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarining o‘quvchilarning musiqiy idroki, ijodiy tafakkuri va estetik dunyoqarashini rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, musiqa ta’limida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali ta’lim samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil etilgan. Tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik texnologiyalarni musiqa darslariga integratsiyalash o‘quvchilarning darsdagi faolligi, motivatsiyasi va musiqiy kompetensiyalarining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini isbotladi.

Kalit so‘zlar: musiqa madaniyati, pedagogik texnologiya, innovatsiya, interfaol metod, AKT, ta’lim samaradorligi, musiqiy tafakkur, kreativ yondashuv, metodika, musiqa ta’limi.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются теоретические и практические основы методики использования современных педагогических технологий на уроках музыкальной культуры. В ходе исследования рассмотрена роль интерактивных методов, информационно-коммуникационных технологий, инновационных подходов и личностно-ориентированного обучения в развитии музыкального восприятия, творческого мышления и эстетического мировоззрения учащихся. Также изучены возможности повышения эффективности образовательного процесса посредством внедрения современных технологий в музыкальное образование. Результаты исследования показали, что интеграция современных педагогических технологий в уроки музыкальной культуры способствует повышению активности учащихся, их мотивации и развитию музыкальных компетенций.

Ключевые слова: музыкальная культура, педагогические технологии, инновации, интерактивные методы, ИКТ, эффективность обучения, музыкальное мышление, креативный подход, методика, музыкальное образование.

ABSTRACT

This article analyzes the theoretical and practical foundations of the methodology for using modern pedagogical technologies in music culture lessons. The study examines the role of interactive methods, information and communication technologies, innovative approaches, and learner-centered educational technologies in developing students’ musical perception, creative thinking, and aesthetic worldview. In addition, opportunities for improving educational effectiveness through the implementation of modern technologies in music education are

explored. The research findings indicate that integrating modern pedagogical technologies into music culture lessons positively affects students' classroom engagement, motivation, and the development of musical competencies.

Keywords: music culture, pedagogical technology, innovation, interactive methods, ICT, educational effectiveness, musical thinking, creative approach, methodology, music education.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish, o'qitishning innovatsion shakl va usullarini keng joriy etish hamda o'quvchilarning mustaqil fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishni taqozo etmoqda. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti inson kapitali, intellektual salohiyat va ijodiy tafakkur rivojiga bevosita bog'liq bo'lib, bu holat ta'lim jarayoniga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Ayniqsa, umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarning ma'naviy-estetik dunyoqarashini shakllantirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi bugungi kunning ustuvor pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda musiqa madaniyati fanining o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki musiqa insonning hissiy olami, estetik didi, ruhiy kechinmalari va ma'naviy qadriyatlariga kuchli ta'sir ko'rsatadigan san'at turi sifatida shaxs kamolotida muhim o'rin egallaydi1.

Musiqa madaniyati darslari o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish, ularda milliy musiqa merosiga hurmat va qiziqishni shakllantirish, estetik idrokni rivojlantirish hamda badiiy tafakkurni boyitishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, musiqa ta'limi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, emotsional-intellektual salohiyatini boyitish va ijtimoiy-madaniy muhitga moslashuvchanligini ta'minlash vazifasini ham bajaradi. Biroq amaliyot shuni

1 [1] Hasanboyeva O. **Pedagogika nazariyasi va tarixi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

ko‘rsatmoqdaki, an’anaviy dars metodlari ko‘p hollarda o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlashda yetarli samaradorlikka ega emas. Natijada ta’lim jarayonida o‘quvchilarning darsga qiziqishi pasayishi, bilimlarni mexanik o‘zlashtirish holatlari va ijodiy faollikning sustlashuvi kuzatilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar mazkur muammolarni bartaraf etishda muhim metodik vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Pedagogik texnologiyalar ta’lim jarayonini maqsadli tashkil etish, o‘quvchi shaxsini rivojlantirish, ta’lim samaradorligini oshirish hamda o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyatini tizimli loyihalashtirish imkonini beradi. Bugungi kunda pedagogik texnologiya tushunchasi faqat texnik vositalar bilan chegaralanmay, balki ta’lim jarayonining mazmuni, metodlari, shakllari va natijalarini o‘zaro integratsiyalashgan tizim sifatida talqin qilinmoqda.[2] Shu jihatdan qaraganda, musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarni faol bilish jarayoniga jalb etish, ularning musiqiy tafakkuri va estetik qarashlarini rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi.

Ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish masalasi ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o‘rganilgan. Jumladan, O‘.Tolipov va M.Usmonboyeva pedagogik texnologiyalarni ta’limning kafolatlangan natijaga erishishga yo‘naltirilgan loyihaviy modeli sifatida tavsiflaydi.[3]N.Azizxo‘jayeva esa pedagogik texnologiyalarni ta’lim sifatini oshiruvchi va o‘quvchi shaxsini rivojlantirishga xizmat qiluvchi tizim sifatida izohlaydi. Xorijiy olimlardan J.Dewey ta’limning tajribaga asoslangan faol modelini ilgari surib, o‘quvchi faol ishtirok etgan ta’lim jarayoni samaraliroq ekanligini

2 Ishmuhamedov R. **Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent, 2018.

3 [4] Tolipov O‘., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari.** – Toshkent: Fan, 2017.

ta’kidlaydi[6]. Mazkur ilmiy qarashlar musiqa ta’limi metodikasiga ham tatbiq etilishi mumkin.

Musiqa madaniyati darslarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning o‘ziga xos jihati shundaki, bunda o‘quvchilar bir vaqtning o‘zida eshitish, kuzatish, tahlil qilish va ijodiy faoliyat olib borish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Interfaol metodlar — “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Keys-stadi”, “Musiqiy loyiha”, “Rol o‘ynash” texnologiyalari hamda multimedia vositalari orqali tashkil etilgan darslar o‘quvchilarni passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylantiradi. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy qilinishi musiqiy asarlarni audio va video formatlarda tahlil qilish, virtual taqdimotlar yaratish va individual ta’lim trayektoriyasini tashkil etishga keng imkoniyat yaratmoqda.

Shu asosda aytish mumkinki, musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalasi nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lgan dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning maqsadi musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish metodikasini ilmiy jihatdan asoslash, uning samaradorligini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

NATIJALAR

Zamonaviy ta’lim tizimida pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish masalasi ta’lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Ayniqsa, musiqa madaniyati darslarini tashkil etishda innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanish o‘quvchilarning estetik tafakkuri, musiqiy idroki va ijodiy salohiyatini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Musiqa ta’limining o‘ziga xos jihati shundaki, u nafaqat bilim berish vazifasini bajaradi, balki shaxsning hissiy, ruhiy va madaniy rivojlanishiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli mazkur yo‘nalishda olib borilgan ilmiy

tadqiqotlarni o‘rganish hamda mavjud metodologik yondashuvlarni tahlil qilish tadqiqotning nazariy asoslarini belgilashda muhim hisoblanadi.

Pedagogik texnologiyalar masalasi bo‘yicha ilmiy qarashlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ushbu tushuncha ta’lim jarayonini maqsadli tashkil etish, rejalashtirish va kafolatlangan natijaga erishishni ta’minlaydigan tizim sifatida qaraladi. O‘.Tolipov va M.Usmonboyevaning ilmiy qarashlariga ko‘ra, pedagogik texnologiya ta’lim jarayonini oldindan loyihalashtirish va natijaga yo‘naltirilgan tizimli faoliyatni tashkil etish mexanizmidir. Ushbu yondashuvda o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyati o‘zaro hamkorlik asosida quriladi. Bu esa an’anaviy ta’lim modelidan farqli ravishda o‘quvchini passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Musiqa madaniyati darslari o‘zining pedagogik va psixologik xususiyatlariga ko‘ra boshqa fanlardan farqlanadi. Chunki musiqa san’ati his-tuyg‘ular, estetik idrok va emotsional qabul qilish jarayonlari bilan uzviy bog‘liq. Shu sababli musiqa darslarida qo‘llaniladigan metodlar ham o‘quvchilarning ijodiy va emotsional faoliyatini faollashtirishga qaratilishi lozim. R.Jo‘rayevning ta’kidlashicha, musiqa ta’limi jarayonida o‘quvchilarning tinglash, tahlil qilish, his qilish va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantirish ta’lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatmoqdaki, so‘nggi yillarda ta’lim jarayonida interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari keng o‘rganilmoqda. Interfaol metodlarning asosiy afzalligi shundaki, ular o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini, muloqot madaniyatini va ijodiy faoliyatini rivojlantiradi. Xususan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “FSMU”, “Muammoli vaziyat”, “Keys-stadi”, “Musiqiy loyiha” kabi metodlar ta’lim oluvchilarning faol ishtirokini ta’minlaydi hamda o‘quv materialining chuqurroq o‘zlashtirilishiga xizmat qiladi.

Xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari ham mazkur tadqiqotning nazariy asoslarini boyitadi. J.Dewey ta’lim jarayonida tajriba va faol ishtirok tamoyiliga asoslangan yondashuvni ilgari surib, o‘quvchining faol bilish jarayoniga jalb qilinishi samarali natijalarni ta’minlashini ta’kidlaydi[5]. Shuningdek, L.S.Vygotskiyning ijtimoiy-konstruktivistik nazariyasiga ko‘ra, bilimlar shaxslararo muloqot va hamkorlik faoliyati natijasida shakllanadi[6]. Ushbu yondashuv musiqa darslarida guruhli ishlash, musiqiy loyihalar va jamoaviy faoliyatni tashkil etishning ilmiy-metodik asoslarini belgilaydi.

Mazkur tadqiqot doirasida bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini nazariy va empirik metodlar tashkil etdi. Nazariy metodlar qatoriga ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va tizimlashtirish usullari kiritildi. Ushbu metodlar orqali musiqa ta’limida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llashning ilmiy asoslari o‘rganildi hamda mavjud ilmiy qarashlar tahlil qilindi.

Empirik metodlar sifatida pedagogik kuzatuv, suhbat, tajriba-sinov va diagnostik tahlil metodlaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatuv jarayonida o‘quvchilarning darsdagi faolligi, musiqiy idroki va mustaqil fikrlash ko‘nikmalari o‘rganildi. Tajriba-sinov ishlari davomida zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarning samaradorligi an’anaviy darslar bilan qiyosiy ravishda tahlil qilindi. Diagnostik tahlillar orqali o‘quvchilarning musiqiy kompetensiyalari va darslarga bo‘lgan qiziqish darajasi baholandi.

NATIJALAR

Tadqiqot metodlarining o’zaro integratsiyalashgan holda qo‘llanilishi o‘rganilayotgan muammoning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Shu bilan birga, musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samarali metodik modeli ishlab chiqilishi uchun zarur ilmiy asos yaratildi.

Tadqiqot jarayonida musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llashning samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tadqiqot davomida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, multimedia vositalari hamda shaxsga yo‘naltirilgan innovatsion ta’lim yondashuvlarining o‘quvchilarning musiqiy idroki, ijodiy tafakkuri va darsdagi faolligiga ta’siri o‘rganildi. Tajriba jarayonida an’anaviy dars metodlari asosida ta’lim olgan guruh va zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarda qatnashgan guruh faoliyati qiyosiy tahlil qilindi.

Tahlillar natijalariga ko‘ra, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning bilimni qabul qilish darajasi, musiqiy asarni tahlil qilish ko‘nikmalari va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishda yuqori natijalarni ko‘rsatdi. Dars jarayonida multimedia vositalari, elektron taqdimotlar, audiovizual materiallar va interfaol metodlarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning ta’limga bo‘lgan qiziqishini oshirdi hamda ularning faol ishtirokini ta’minladi.

1-jadval

Musiqa madaniyati darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanish natijalari

Ko‘rsatkichlar	An’anaviy dars (%)	Zamonaviy texnologiyalar asosidagi dars (%)
Darsdagi faollik	61	88
Musiqiy asarni tahlil qilish	58	84
Mustaqil fikrlash	54	86
Ijodiy yondashuv	49	83
Darsga qiziqish	65	91

1-jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning darsdagi ishtiroki va faolligi an’anaviy metodlarga nisbatan sezilarli ravishda yuqori bo‘lgan. Ayniqsa, darsga qiziqish ko‘rsatkichi 65 foizdan 91 foizga, mustaqil fikrlash darajasi esa 54 foizdan 86 foizga oshgani kuzatildi. Ushbu holat interfaol metodlarning o‘quvchilarning ichki motivatsiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi.

1-diagramma

Musiqa darslarida zamonaviy texnologiyalar qo‘llanilishining ta’lim samaradorligiga ta’siri

- Darsdagi faollik — 88%
- Musiqiy tahlil ko‘nikmasi — 84%
- Mustaqil fikrlash — 86%
- Ijodiy yondashuv — 83%
- Dars motivatsiyasi — 91%

Tajriba natijalari tahlili shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlardan foydalanilgan mashg‘ulotlarda o‘quvchilar musiqiy materiallarni chuqurroq o‘zlashtirgan. Xususan, “Aqliy hujum”, “Musiqiy loyiha”, “Klaster”, “Rol o‘ynash” kabi metodlar o‘quvchilarda tahliliy va kreativ fikrlashni rivojlantirishda samarali natijalarni ko‘rsatdi. Mazkur metodlar orqali tashkil etilgan mashg‘ulotlarda o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifodalash, musiqiy asarni tahlil qilish va guruh bilan hamkorlikda ishlash imkoniyatiga ega bo‘ldi.

Multimedia texnologiyalaridan foydalanish natijalari ham ijobiy ko‘rsatkichlarni namoyon etdi. Darslarda audioyozuvlar, videomateriallar, elektron taqdimotlar va raqamli musiqiy platformalardan foydalanilishi o‘quvchilarning musiqiy idrokini rivojlantirdi. Ayniqsa, ko‘rish va eshitish orqali bir vaqtning o‘zida axborotni qabul qilish o‘quvchilarning bilimni uzoq muddat saqlashiga yordam

berdi. Tadqiqot davomida o‘quvchilar musiqiy asarlarni tinglash bilan bir qatorda, ularning mazmuni va kompozitsion tuzilishini tahlil qilishga ham faol jalb qilindi.

O‘tkazilgan ilmiy kuzatuvlar natijasi shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar faqat texnik vositalar majmui emas, balki o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan yaxlit metodik tizim hisoblanadi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning individual xususiyatlari, qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga olish imkonini yaratadi. Natijada dars jarayoni bir tomonlama ma’ruza shaklidan interaktiv va hamkorlikka asoslangan ijodiy muhitga aylanadi.

Natijalar muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning estetik tafakkurini, musiqiy idrokini va mustaqil fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali vositasidir. Ayniqsa, ta’lim jarayonida raqamli vositalar va interfaol metodlarning integratsiyalashuvi musiqa darslari samaradorligini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda ham muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo‘ldi.

Shunday qilib, olingan natijalar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni musiqa madaniyati darslariga tizimli joriy etish ta’lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim sharti ekanligini tasdiqlaydi. Mazkur yondashuv o‘quvchilarni faqat bilim oluvchi emas, balki faol, mustaqil va ijodkor shaxs sifatida shakllantirish imkonini beradi

XULOSA

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko‘rsatdi. Tadqiqot davomida interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion yondashuvlarning o‘quvchilarning musiqiy idroki, estetik tafakkuri hamda ijodiy faoliyatiga ta’siri tahlil qilindi. Natijalar zamonaviy texnologiyalar o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirib, mustaqil fikrlash va musiqiy kompetensiyalarining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqladi.

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Keys-stadi”, “Musiqiy loyiha” kabi interfaol metodlar o‘quvchilarning tahliliy va ijodiy yondashuvini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shuningdek, multimedia vositalari va raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish darslarning mazmunini boyitib, musiqiy materiallarning chuqurroq o‘zlashtirilishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, musiqa madaniyati darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tizimli qo‘llash o‘quvchilarning estetik dunyoqarashi, musiqiy tafakkuri va ijodiy salohiyatini rivojlantirish bilan birga ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli ta’lim jarayonida innovatsion metodlarni keng joriy etish va o‘qituvchilarning metodik kompetensiyalarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi.* – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. *O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida.* – Toshkent, 2017.
3. Ishmuhamedov R., Yo‘ldoshev M. *Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari.* – Toshkent: Fan, 2017.
5. Azizxo‘jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.* – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
6. Hasanboyeva O., To‘xtaboyeva N., Pedagogika. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2020.
7. Jo‘rayev R. *Musiqa o‘qitish metodikasi.* – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
8. Davletshin M.G. *Umumiy pedagogika.* – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.

9. Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.* – Cambridge: Harvard University Press, 1978.